

İktisadi Kalkınma Aracı Olarak Girişimcilik ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme

İrem YALKI BERKER¹

Öz

Girişimci, üretim faktörlerinin nasıl kullanılması gerektiğine karar vererek bir yenilik ortaya çıkardığı için ekonomide çok önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada girişimcilik iktisadi kalkınmanın bir aracı olarak ele alınmış ve özellikle girişimciliği etkileyen faktörlerin Türkiye'deki genel durum ve değişimleri incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda Türkiye'de genç ve dinamik nüfus potansiyelinden gerektiği kadar yararlanılamadığı vurgulanarak, ekonomide girişimciliğin payını arttırmak amacıyla görüş ve politika önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, İktisadi Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma

Entrepreneurship as an Instrument of Economic Development and an Evaluation on Turkey

Abstract

The entrepreneur decides how to use the production factors and makes an innovation so that (s)he has a very important role in the economy. In this study, entrepreneurship is considered as an instrument of economic development; and overall performance of entrepreneurial activities, as well as the changing factors that affect entrepreneurship in Turkey is analyzed. This study emphasizes that, the population of the country is young, and dynamic; yet Turkey can not benefit from this potential sufficiently. Policy recom-

¹ Yrd.Doç.Dr. Okan Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, Tuzla Kampüsü, İstanbul, e-mail: irem.yalki@okan.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-5226-8899

recommendations that aim to increase the share of entrepreneurship in the economy are also presented in the study.

Key Words: Entrepreneurship, Economic Development, Sustainable Development

1. Giriş

Girişimcilik, içerisinde çok çeşitli disiplinleri barındıran bir kavram olmasından ötürü, girişimciliğin farklı alanlarda farklı özellikleri ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan girişimciliğin genel kabul görmüş tek bir tanımını yapmak zordur. Girişimcilik, işletmeler açısından ele alındığında kavram mikro boyutta kalırken, genel ekonomi açısından ele alındığında iktisadi kalkınmanın önemli bir boyutu olarak ele alındığı için makro bir boyut kazanmaktadır. Bu çalışmada girişimcilik iktisadi kalkınmanın bir aracı olarak ele alındığından girişimciliğin tanımı bu çerçeveye en uygun olan aşağıdaki şekilde yapılmaktadır:

Girişimci, *“ekonomik mal ve/veya hizmet üretmek ve/veya pazarlamak için üretim faktörlerini ele geçirip, düzenli bir biçimde bir araya getiren, kar amacı güden ve girişimlerinin sonucu doğabilecek tüm risklere katlanan kişidir.”* Marangoz (2012) Akt: Yıldız (2015)

Girişimci kavramında dikkat çeken unsurlar üretim faktörlerini bir araya getirirken girişimcinin riski üstlenmesi ve söz konusu riski yeni fırsatlar yaratmak veya mevcut fırsatlardan yararlanmak amacıyla göze almasıdır. Aynı zamanda girişimci, kesin olmayan bir bedele satmak için üretim girdilerini satın alarak üretim faaliyetini hayata geçiren kişidir. Demirel ve Akıyık, (2009)

Ekonomilerin kalkınma stratejilerinin temel odak noktası büyümeyi hızlandırmaktır. Büyümenin de sürdürülebilir ve kapsayıcı bir şekilde gerçekleşebilmesi için yaygın istihdam yaratarak yoksulluğu azaltmak gerekmektedir. Çünkü bu durum sadece ülke ekonomisine katkı yapmakla sınırlı kalmayıp aynı zamanda ülkenin refah seviyesini de yükselten bir etki sağlamaktadır. Bu sebeplerle girişimcilerin iş kurma potansiyeli, yeni iş imkanları yaratma potansiyeline ne ölçüde sahip olduklarının ölçülmesi ve tahmin

edilmesi ülkede izlenecek politikalar açısından büyük önem arz etmektedir. (GEM- Global Report 2106/2017) Bu çalışmada girişimcilik kavramı iktisadi kalkınmanın bir aracı şeklinde ele alınmış olup, girişimciliğin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca diğer çalışmalardan farklı olarak sadece ülkedeki girişimcilik seviyesini gösteren faktörler üzerinde durulmamış ayrıca girişimcilik potansiyelini ortaya çıkarmak için gerekli olan faktörler belirtilerek, Türkiye’de söz konusu faktörlerin durumu değerlendirilerek, girişimcilik kavramı farklı bir açıdan incelenmiştir. Bu amaçla, çalışmada ilk olarak girişimciliğin iktisat literatüründeki yerine değinilmiştir. Çalışmanın literatür kısmı kendi içerisinde iki ayrı döneme ayrılmış gibi düşünülmüş ve ele alınmıştır. Birinci kısımda girişimcilik kavramının iktisat teorisi tarihi içerisindeki rolüne ilişkin temel görüşlere çok kısa olarak değinilmektedir. İkinci kısmında ise, günümüze uzanan daha güncel olarak girişimcilik ile iktisadi kalkınmayı birlikte ele alan çalışmalara yer verilmektedir. çalışmaların literatürüne yer verilmektedir. Girişimciliğin iktisat literatüründeki yeri çok geniş, kapsamlı ve tek başına bir çalışma konusu olduğundan çalışmanın literatür bölümünde bu şekilde bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Daha sonra, üçüncü bölümde iktisadi kalkınma ile girişimcilik arasındaki bağlantı incelenmiştir. Dördüncü bölümde ülkelerin girişimcilik potansiyelini arttırmak için önemli olan bazı göstergelere değinilmiş ve Türkiye’nin durumu ile OECD ülkeleri ile olan karşılaştırmaları ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise, girişimcilik ile ilgili genel değerlendirmelere ve politika önerilerine yer verilmiştir.

2. Literatür

Girişimcilik kavramının tanımı ilk kez İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Cantillon, eserinde en aktif ve merkezi katılımcı olan girişimcinin tüm ekonomik sistemi hareket ettiren faktör olduğunu belirterek girişimcinin hayati rolünü ve önemini açıklamıştır. Cantillon, (2010) Girişimciliğin ekonomideki önemine değinerek ön plana çıkaran ekonomist Joseph Schumpeter, “yaratıcı yıkım” kavramını literatüre kazandırmıştır. Scumpeter (1954) İlerleyen dönemlerde ekonomistler, ulusal iktisadi büyümenin sadece emek, sermaye ve doğal kaynak gibi girdi kullanımları

ile tamamen açıklanamayacağı görüşünü savunmaya başlamışlar ve bu görüş doğrultusunda girişimcilik, iktisadi büyümenin önemli bir fonksiyonu olarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Prieger ve diğerleri (2016) Tablo 1’de iktisat teorisi tarihi içerisinde girişimcilik kavramına olan bakış açısının bir özeti verilmiştir.

Işık ve diğerleri (2011) iktisadi büyümede girişimciliğin rolü isimli eserlerinde girişimciliği iktisadi büyüme ve Türkiye’deki girişimcilik unsurları ile ele alarak Türkiye’de girişimciliğin iktisadi büyümenin önemli bir etkeni olmadığını belirtmişlerdir. Işık ve diğerleri (2011) Bozkurt ve diğerleri (2012) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de girişimciliğin gelişimini ele alarak girişimcilerin girişimci niteliklerini geliştirmek amacıyla derinlemesine mülakat yöntemi ile bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırma sonucunda Türkiye’deki girişimcilerin

Tablo 1: İktisat Teorisi Tarihi İçerisinde Girişimcinin Rolü

Girişimci belirsizlikle ilgili riski üstlenen kişidir. (Cantillon, Thünen, Mill, Hawley, Knight, Mises, Cole, Shackle)
Girişimci finansal sermayeyi arz eden kişidir. (Smith, Turgot, Böhm-Bawerk, Pigou, Mises)
Girişimci bir yenilikçidir. (Baudeau, Bentham, Thünen, Schmoller, Sombart, Weber, Schumpeter)
Girişimci bir karar vericidir. (Cantillon, Menger, Marshall, Wieser, Amasa Walker, Francis Walker, Keynes, Mises, Shackle, Cole, Schultz)
Girişimci endüstriyel bir liderdir. (Say, Saint-Simon, Amasa Walker, Francis Walker, Weber, Clark, Davenport, Schumpeter, Coase)
Girişimci bir yönetici veya idarecidir. (Say, Mill, Marshall, Menger)
Girişimci ekonomik kaynakların düzenleyicisi ve koordinatörüdür. (Say, Walras, Wieser, Schmoller, Weber, Clark, Davenport, Schumpeter, Coase)
Girişimci bir işletme sahibidir. (Quesnay, Wieser, Pigou, Hawley)
Girişimci üretim faktörlerinin patronudur. (Amasa Walker, Francis Walker, Wieser, Keynes)
Girişimci bir müteahhittir. (Bentham)
Girişimci bir arbitrajcıdır. (Cantillon, Walras, Kirzner)
Girişimci alternatif kullanımlar arasında kaynakların bir tahsisçisidir. (Cantillon, Kirzner, Schultz)

Kaynak: Ripsas (1998) Aktaran: Yıldız ve Alp (2012).

eksik yönleri vurgulanarak bu eksiklikleri ortadan kaldırmak için önerilerde bulunmuşlardır.

Bozkurt ve diğerleri (2012) Zsuzsanna ve Herman (2012) inovasyon ve girişimciliğin AB'deki ülkelerin ekonomik kalkınma düzeyine ne derece etki ettiğini araştırarak yenilikçi girişimciliğin iktisadi kalkınmayı sürdürmekteki önemini vurgulamışlardır. Zsuzsanna ve Herman (2012) Topkaya (2013) girişimciliğin tarihsel dönemlerdeki gelişimine yer verdiği çalışmada, girişimciliğin hangi süreçlerden geçerek istihdam sağlama ve iktisadi kalkınmada önemli bir faktör olma görüşüne geçiş yapıldığını incelemiştir. Topkaya (2013) Toma ve diğerleri (2014) yapmış oldukları çalışmada iktisadi kalkınma ile girişimcilik arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve literatüre iktisadi kalkınma ve girişimciliği birbirine bağlayan teorik bir model ile katkı sağlamışlardır. Toma ve diğerleri (2014) Castano ve diğerleri (2015) ele almış oldukları çalışmada sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin girişimcilik üzerindeki etkisini Avrupa ülkeleri ile Latin Amerika ve Karayip ülkeleri üzerinde araştırarak her iki ülke grubu için de etkileri hem teorik hem de ampirik olarak etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Castano ve diğerleri (2015) Prieger ve diğerleri (2016) ekonomik gelişme ve girişimciliğin optimal seviyesini araştırarak kalkınmada girişimciliğin etkisinin ülke düzeylerinde farklılık gösterdiğini ampirik bir analiz ile desteklemişlerdir. Prieger ve diğerleri (2016) Aparicio ve diğerleri (2016) kurumsal faktörlerin fırsat girişimciliğine ve dolayısıyla bu değişkenin de iktisadi kalkınmaya olan etkisini panel data analizi ile ele alarak kurumsal faktörler ile fırsat girişimciliği arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum kurum ve kuruluşların, özellikle fırsatlar ile yönlendirildiğinde, girişimcilik faaliyetini açıklamada ana unsura sahip olduğunu vurgulamışlardır. Aparicio ve diğerleri (2016) Urbano ve Aparicio (2016) sermaye yapılarının iktisadi kalkınma üzerindeki etkisini panel data yöntemi ile analiz ederek tüm girişimcilik aktiviteleri ile iktisadi kalkınma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirterek girişimcilik sermayesi türlerinin, toplam girişimcilik faaliyetlerinde, iktisadi kalkınmanın sağlanmasında ana faktörler olabileceği üzerinde durmuşlardır. Urbano ve Aparicio (2016) Mthanti ve Ojah (2017) ele almış oldukları çalışmada makro düzeyde girişimciliği

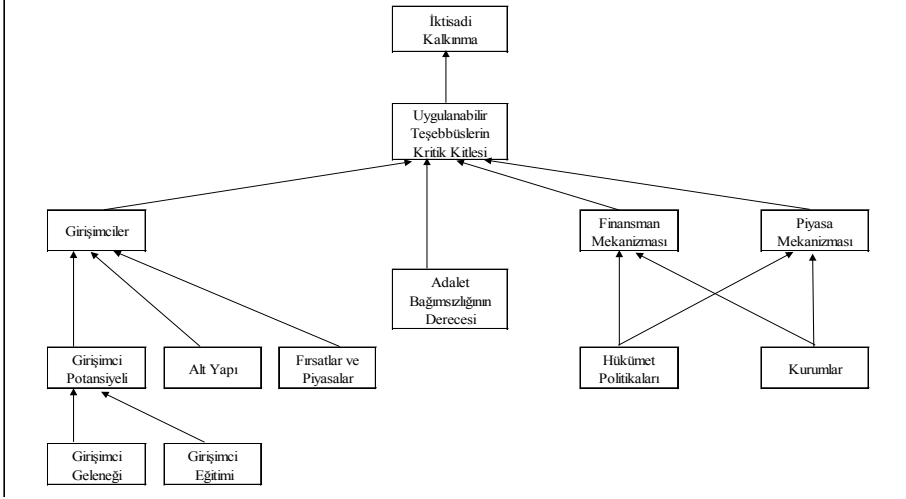
nitelendirmek için 1980-2008 yılları arasında 93 ülke verileri ile EO - Entrepreneurial orientation, girişimci yönlendirme değişkenini hesaplamışlardır. Çalışmanın sonucunda girişimciliği ve bu duruma bağlı olarak iktisadi büyümeyi teşvik etmek isteyen hükümetlerin politikalarını tekrar gözden geçirmeleri gerektiğini ve hatalı bir biçimde daha çok küçük aile işletmelerini teşvik etmek yerine analiz sonucunda çıkan EO değeri yüksek olan firmaların teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Mthanti ve Ojah (2017)

Girişimciliğin, iktisadi kalkınmada önemli bir payı olduğu yapılan çalışmalar ile kabul edilmiş olup, takip eden diğer çalışmaların bu katkının derecesini ölçme, payını arttırabilmek için gerekli koşullar, bu koşulların sağlanabilmesi için nasıl bir politika izlenmesi gerektiği gibi kısaca girişimciliğin artık günümüzde önemli bir politika aracı olarak, gerektiğinde modellerle desteklenerek, kullanmaya yönelik olduğu görülmektedir.

3. Girişimcilik ve İktisadi Kalkınma İlişkisi

Girişimciliğin ekonomik alandaki etkilerini genel olarak belirli başlıklar altında toplamak mümkündür. Girişimciliğin ekonomik alandaki ilk etkisi istihdam yaratarak işsizliği azaltması olarak belirtilebilir. Diğer etkileri ise, girişimcinin yeni fırsatları değerlendirmesi sonucunda yeni endüstrilerin ortaya çıkması, bölgeler arasındaki gelişmişlik ve sosyo-ekonomik farklılıkların dengelenmesi ile ülkedeki refah düzeyinin yükselmesi ve tüm bu etkilerin bir arada gerçekleşmesi sonucunda da iktisadi kalkınmanın hızlandırılması şeklinde sıralanabilir. Bozkurt ve diğerleri (2012) ve Paksoy ve Aydoğdu (2010)

Şekil 1: İktisadi Kalkınma ve Girişimciliği Birbirine Bağlayan Teorik Model

Kaynak: Toma ve diğerleri (2014).

Şekil 1’de iktisadi kalkınma ile girişimcilik arasındaki ilişkiyi belirten teorik bir modele yer verilmiştir. Şekilde iktisadi kalkınmanın gerçekleşebilmesi için öncelikli olarak uygulanabilir teşebbüs kritik kitlesinin yeterli ölçüye ulaşmış olması bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değer düşük olduğu sürece ülkenin ekonomisinde girişimciliğin önemli bir paya sahip olmadığı görülecektir. Ülkedeki girişimciliğin payının artırılması için dört ana faktörün eşanlı olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu faktörlerden ilki ve en önemlisi ülkede girişimcilerin yetişmiş olmasıdır. Diğer faktörler ise bağımsız adalet, finansman mekanizması ve son olarak da piyasa mekanizmasıdır. Söz konusu faktörlerin uygunluğu, ekonomideki girişimci sayısının artmasına ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yatırımlar sonucunda iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesine bağlıdır.

Girişimcilerin ekonomide aktif olarak rol alabilmeleri için de girişimcilik potansiyelini ortaya çıkaracak girişimci eğitimi ile geleneği en önemli unsurlardır. Girişimcilerin ekonomide yer alabilmeleri için sadece potansiyel yeterli olmayıp aynı zamanda ülkenin alt yapısı ile fırsatlar ve piyasalar da aynı şekilde girişimcileri etkileyen unsurlardır. Finansman mekanizması ve piyasa mekanizma-

sı, hükümet politikaları ve kurumlar olmak üzere aynı faktörlerden etkilenmektedir.

Yukarıda belirtilmiş olan faktörler her ülke için değişiklik göstermektedir. Bu sebeple girişimci olabilmek için bütün faktörlerin bireyde toplanması gerekliliği dışında yerel faktörlerin de her ülke için belirlenip uygulamadaki etkisi araştırılmalıdır. Bozkurt ve diğerleri (2012).

4. Türkiye’de Girişimcilik

Ülkeler arasında girişimciliği etkileyen faktörler değişiklik gösterdiği için çalışmanın bu kısmında girişimcilik için önemli olan bazı etkenlerin ülkeler arası karşılaştırmasına ve Türkiye’nin bu göstergelerde hangi aşamada olduğuna yer verilecektir.

Tablo 2’de iş kurabilmek için en önemli faktörler olan bireylerin eğitime ve finansmana olan erişimlerinin ülkeler arasındaki dağılımına ve iş kurmak için borçlandığını bildiren nüfusun oranına verilmiştir. Bu göstergeler incelendiğinde ilk olarak dikkat çeken nokta her üç faktör için de kadın ve erkek oranları arasında ciddi farklar olmasıdır. Göstergeler ayrı ayrı ele alındığında ise ön plana çıkan noktalar aşağıda belirtilmiştir.

İş kurmak için eğitim erişimi oranı ortalaması OECD’ye üye olan ülkelerde erkeklerde %51.66 ve kadınlarda %44.57 iken bu oranın OECD’ye üye olmayan ülkelerde sırasıyla %28.93 ve %22.11 olduğu görülmektedir. Bu oranın en yüksek olduğu ülke erkeklerde %87.49 ve kadınlarda %85.11 ile Finlandiya’dır. Meksika’nın %15.08 ile erkeklerde ve İtalya’nın %12.26 ile kadınlarda en düşük orana sahip olan ülkeler olduğu görülmektedir. Sadece Avustralya, Estonya, İsveç ve Meksika olmak üzere dört ülkede kadınların iş kurmak için eğitim erişimi, çok küçük bir oran da olsa, erkeklerden daha yüksek bir paya sahiptir.

Türkiye’nin değerlerine bakıldığında ise erkeklerde %34.74 ve kadınlarda %17.71 ile OECD üye ülkeler ortalamasının çok altında kalarak 32 ülke arasında erkeklerde 27. ve kadınlarda 29. sırada yer aldığı görülmektedir. Ayrıca eğitim erişimi oranında kadın ve erkek arasındaki farkın %17.02 ile Lüksemburg’dan

sonra en yüksek değere sahip olan ikinci ülke olduğu da üzerinde durulması gereken önemli bir göstergedir.

Tablo 2: OECD'ye ve Üye Olmayan Bazı Ülkelerin İş Kurmak İçin Eğitim- Finansman Erişimi ve İş Kurmak İçin Borçlandığını Bildiren Nüfusun Payı

Ülkeler	2013		2013		2014	
	İş Kurmak için Eğitim Erişimi		İş Kurmak için Finansman Erişimi		İş Kurmak için Borçlandığını Bildiren Nüfusun Payı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
OECD'ye Üye Ülkeler	Oran (%)		Oran (%)		Oran (%)	
ABD	66,22	60,35	35,33	36,96	3,74	1,34
Almanya	53,89	38,27	48,56	31,81	5,03	2,24
Avustralya	65,75	67,87	57,70	41,32	4,81	1,47
Avusturya	64,46	61,51	54,50	48,04	5,66	1,63
Belçika	54,74	43,88	39,82	32,13	3,38	2,56
Birleşik Krallık	54,72	50,24	46,40	27,41	4,06	2,90
Çek Cumhuriyeti	36,83	26,12	23,43	20,13	1,83	1,15
Danimarka	60,29	51,75	45,57	35,70	1,59	1,28
Estonya	62,56	64,07	33,68	27,88	2,27	0,83
Finlandiya	87,49	85,11	45,01	27,64	3,33	0,92
Fransa	40,08	28,04	26,75	16,93	3,32	0,96
Hollanda	58,30	47,35	37,80	31,26	1,51	0,63
İrlanda	69,39	58,90	40,32	22,87	5,58	1,11
İspanya	54,83	46,76	24,35	18,52	7,56	4,72
İsrail	43,45	33,23	35,94	28,55	8,01	3,91
İsveç	61,57	64,65	49,68	41,29	2,79	1,27
İsviçre	-	-	-	-	1,63	0,56
İtalya	19,09	12,26	10,22	4,48	1,65	0,61
İzlanda	71,74	65,16	34,69	25,73	-	-
Japonya	31,33	17,12	33,98	21,58	1,82	0,37
Kanada	73,30	64,71	59,14	49,54	4,73	1,85
Kore	35,59	29,39	45,74	42,43	7,58	1,79
Lüksemburg	61,24	42,18	44,28	38,25	1,70	3,32
Macaristan	36,38	36,27	15,97	13,20	1,77	0,61
Meksika	15,08	16,50	16,40	17,23	11,78	7,37
Norveç	-	-	-	-	3,90	1,23
Polonya	39,87	30,09	24,65	20,86	2,21	0,69
Portekiz	54,40	49,46	24,98	19,53	0,60	0,62
Slovak Cumhuriyeti	38,07	28,07	20,07	13,99	1,37	2,08
Slovenya	68,03	64,15	26,38	16,75	5,95	1,42
Şili	31,54	29,03	26,70	18,02	4,32	1,88
Türkiye	34,74	17,71	21,16	12,20	4,27	3,18
Yeni Zelanda	74,85	72,04	54,40	46,30	8,04	5,56
Yunanistan	33,18	24,11	9,73	8,22	2,05	0,28
Ortalama	51,66	44,57	34,79	26,77	3,93	1,89
OECD'ye Üye Olmayan Ülkeler						
Brezilya	25,91	21,00	24,22	16,68	4,74	2,33
Çin	20,55	17,00	33,00	27,73	7,78	6,14
Endonezya	32,46	18,19	43,57	34,02	11,91	11,50
Güney Afrika	31,24	28,66	30,81	26,58	9,25	5,95
Hindistan	18,22	13,30	13,30	9,66	12,05	5,79
Rusya	45,22	34,49	30,27	21,30	2,17	0,64
Ortalama	28,93	22,11	29,19	22,66	7,98	5,39

Kaynak: OECD - All Entrepreneurship Indicators Data <http://www.oecd.org/gender/data/entrepreneurship/#d.en.387805> (Erişim: 05.06.2017).

İş kurmak için finansman erişimi faktörü incelendiğinde, bu oran eğitime erişim oranından daha düşük bir seviyede kalmaktadır. OECD'ye üye ülkelerde erkeklerde %34.79 ve kadınlarda %26.77 olan oranlar, OECD'ye üye olmayan ülkeler de ise sırasıyla %29.19 ve %22.66'dır. Kanada, erkeklerde %59.14 ve kadınlarda %49.54 ile en yüksek oranlara sahip ülke olarak ön plana çıkmaktadır. En düşük oran erkeklerde %9.73 ile Yunanistan ve kadınlarda %4.48 ile İtalya'dır. ABD ve Meksika'da, iş kurmak için finansman erişim faktörü kadınlarda, yine çok az bir fark ile erkeklerden daha yüksektir.

Bu faktör Türkiye açısından incelendiğinde, erkeklerde %21.16 ve kadınlarda %12.20 ile OECD üye ülkeler ortalamasından çok düşük bir değere sahip olduğu görülmektedir. 32 ülke arasında Türkiye erkeklerde 27. kadınlarda ise 30. sırada yer almaktadır.

İş kurmak için borçlandığı bildiren nüfusun oranı genel olarak ülkelerde düşük bir paya sahiptir. Türkiye'de ise bu oran, hem kadınlarda hem de erkeklerde, OECD'ye üye ülkeler ortalamasının üzerinde kalırken OECD'ye üye olmayan ülkelere göre ise daha düşük bir değerdir.

Türkiye OECD ülkeleri içerisinde belirtilen göstergelerde düşük bir seviyede kalmış olsa da, Türkiye'de son on yılda girişimcilik alanında çok hızlı bir yükseliş gerçekleşmiştir. Erken girişimcilik faaliyetine katılan yetişkinlerin sayısı, 2006 yılında her 100 yetiştikten 6 kişi iken, bu sayı 2015 yılında 17'ye yükselmiştir. Ayrıca, Türkiye 2009 ve 2012 yılları arasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ)'lerin toplam katma değerleri ve istihdamları sırasıyla %28 ve %35 oranında artmış göstermiştir. Genel olarak 2006-2012 yılları arasında Türkiye'de girişimcilik koşullarında iyileştirmeler yapılmıştır. Girişimciliği etkileyen hükümet destek politikalarında, yönetmelik ve programlarda ve aynı zamanda finansal ortamda da ilerlemeler gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında KOBİ'lerin GSYİH'ya katkısı %53.9 olarak hesaplanmıştır. Ancak bütün bu gelişmelerin yanı sıra kadın ve erkek arasındaki büyük fark olması bir endişe sebebi olarak görülmektedir. Herington (2017)

Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda 2015-2018, girişimciliği etkileyen faktörler açısından GZFT (Güçlü yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar, Tehditler) tablosu oluşturulmuştur. Tablo 3'de, söz konusu çalışmanın makro çerçeve, girişimcilik eğitimi, finansman, hizmet ve desteklerin sunulmuş biçimi ile hizmet ve desteklerin kapsamı başlıklarına yer verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'nin Girişimcilik Alanındaki GZFT Tablosu

	Güçlü	Zayıf	Fırsat	Tehdit	İlgili Müdahale Alanı
Makro Çerçeve	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomik istikrar - Genç nüfus oranının yükselişi - Geniş ve pazar - Jeopolitik ve stratejik konum - Fiziki altyapı (yerleşim, iletişim, ulaşım) - Aktif işgücü piyasası politikalarının uygulamaya geçmiş olması - Girişimcilik desteklerinin erişilebilirliği, miktar ve çeşitliliği 	<ul style="list-style-type: none"> - Genç girişimcilere özel modellerin eksikliği - Pazarın sofistike olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni iş kurma potansiyeli - Genç girişimciler tarafından yenilikçi ve fırsatlara dayalı girişimlerin kurulma potansiyeli 	<ul style="list-style-type: none"> - Komşu ülkelerdeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar 	<ul style="list-style-type: none"> - Tematik ve genel destekler - Düzenleyici çerçeve
Girişimcilik Eğitimi	<ul style="list-style-type: none"> - MEB Hayat Boyu Öğrenim Stratejisinin varlığı - KOSGEB'in yaygın girişimcilik eğitimleri ve bu eğitimlerin kurum/kuruluşlarla işbirliğinde yürütülmesi - Mesleki ve teknik eğitim konularına girişimciliğin dâhil edilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretmen ve eğitmen eğitimi yetersizliği - Eğitim Sertifika Programlarının azlığı - Akredite olmayan eğitimden tarafından eğitimlerin verilmekte olması 			<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim ve danışmanlık
Finansman	<ul style="list-style-type: none"> - Girişimcilerin finansmana erişimini kolaylaştırmaya yönelik yaklaşımlar - Bireysel katılım sermayesi, Kredi Garanti Fonu-KGF gibi yapılanmaların güçlendirilmesine yönelik çalışmalar 	<ul style="list-style-type: none"> - Girişimcilerin alternatif finansman modelleri hakkında bilgi eksikliği - Girişimcilerin raporlama standartları konusunda bilgi eksikliği - Bankaların yeni girişimcilere yönelik <u>onayları</u> 		<ul style="list-style-type: none"> - Gerçekçi olmayan finansal planlar 	<ul style="list-style-type: none"> - Finansman
Hizmet ve Desteklerin Sunuluş Biçimi	<ul style="list-style-type: none"> - Kamu hizmetlerinin sunumuna yönelik yasal altyapı - Elektronik ortama geçilmiş olması 	<ul style="list-style-type: none"> - Kamu kurumlarınınca doğrudan destek verilmesi - Bürokrasinin fazla olması - Mevzuat değişikliklerinin çok sık yapılması ve takibinin zor olması - İzleme ve değerlendirme eksikliği 		<ul style="list-style-type: none"> - Yetkin olmayan kişy/kuruluşların sektöre girmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim ve danışmanlık - Tematik ve genel destekler
Hizmet ve Desteklerin Kapsamı	<ul style="list-style-type: none"> - Destek çeşitliliği 	<ul style="list-style-type: none"> - Hedef kitle ihtiyaçlarına uygun olmaması - Tekrarlar ve çakışmalar - Hedef kitle ve temsilcilerinin görüşüne başvurulmaması - Sosyal girişimciliği teşvik eden ve kolaylaştıran yasal düzenleme olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> - Hizmet ve desteklerin ihtiyaçlara göre yenilenebilmesi - AB Fonları 	<ul style="list-style-type: none"> - Kamu kaynaklarının etkin ve etkili kullanılmaması 	<ul style="list-style-type: none"> - Tematik ve genel desteklerde destekler - Düzenleyici çerçeve - Eğitim ve danışmanlık

Kaynak: Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018

Yapılan bu detaylı çalışma, Türkiye'nin girişimcilik alanında ne durumda olduğunun tespiti, nasıl bir politika izlenmesi gerektiği ve ilgili müdahale alanlarının bilinmesi açısından önem arz etmektedir. Türkiye'nin GZFT analizinde genel olarak ön plana çıkan tespitler aşağıdaki şekilde sıralanabilir: (Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018)

- Türkiye'de girişimciliği ön plana çıkarmak için gerekli temel ve güçlü bir makroekonomik yapı mevcuttur.
- Genç girişimcilere özel ayrı bir model olmaması ve gençlerin girişimcilik alanına yönlendirilmesindeki eksiklikler, Türkiye'deki genç ve dinamik nüfus potansiyelinden girişimcilik alanında yeteri kadar faydalanılamamasına yol açmaktadır. Aslında izlenilecek destek programları ve eğitimler ile bu zayıf yön fırsata çevrilebilir.
- Girişimciliğe olan bakış açısında olumlu yönde değişimler gerçekleşmektedir.
- Eğitim alanında, eğitim sertifika programlarının az olması ve eğitmen sayısının yetersiz kalması, eğitime erişimde önemli bir engel teşkil etmektedir.
- Çok sayıda ve çeşitli girişimcilik desteği söz konusu olsa da bürokrasinin fazla olması ve mevzuatta devamlı bir değişiklik yapılması mevcut destekleri takip etmeyi zorlaştırmaktadır.
- Girişimcilik kapsamında verilen desteklerde hedef kitle ihtiyaçlarının doğru tespit edilememesi ve teşviklerin yetersizliği söz konusudur.
- Finansmana erişim konusunda zorluklarla karşılaşmakta ve uygulanabilirliği gerçekçi olmayan planlamalar yapılmaktadır.
- Büyük işletmeler, küçük işletmeler ve girişimciler arasındaki iş birliği istenilen seviyede kurulamamıştır.
- Bütün bunların yanı sıra kadınlar, erkeklere oranla girişimcilikte yeteri kadar aktif rol almamaktadır.

Yukarıda belirtilen bütün bu faktörlerin yanı sıra ülkelerdeki girişimcilik alanında faaliyet gösteren nüfusun dağılımı da gelecek dönemlerde ülkedeki girişimcilerin sayılarının artması ve girişimcilik kültürünün yerleşmesi açısından önem arz etmektedir. Genç nüfus açısından bakıldığında, değişen dünya trendleri ile birlikte genç nüfusun iş anlayışında da önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu değişmelerin başında genç nüfusun bağımsız çalışmak istemesi ve kendi işlerini kurma arzusu gelmektedir. Bu sebepler, genç ve dinamik nüfusun kendi hesabına çalışmaya yönelme isteğinde önemli bir artışa yol açmıştır. Barringer and Ireland (2016) Bu durum, ilerleyen dönemlerde girişimciliğin ülkelerde daha hızlı ve kalıcı bir şekilde ekonomide kendine bir yer bulacağına önemli bir göstergesidir.

Dünyanın bir çok yerinde, ülkelerdeki en fazla girişimcilik payına sahip yaş aralığı 25-34 iken 2010 GEM – The Global Entrepreneurship Monitor verilerinde, bu durumun Türkiye için geçerli olmadığı görülmüştür. Rapordaki veriler 2008 yılı ile kıyaslandığında bu payın önemli ölçüde azaldığı ayrıca 18-24 yaş grubunun iş faaliyetlerinde de az da olsa bir düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu eğilimlerin 35-44 yaş ve 45-54 yaş gruplarında payın artması ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. 2010 yılında orta yaş (35-44 yaş ve 45-54 yaş) nüfusunda girişimciliğe olan ilgi artmış ve bu yaş gruplarında olan kişiler erken evre girişimcilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. 55-64 yaş grubu için ise yine 2008 yılına kıyasla önemli bir değişiklik bulunmamaktadır. 2010 yılında Türkiye’de girişimcilik ile ilgili yaş dağılımında meydana gelen değişme girişimcilerin eğitim seviyesinin artırılması ile açıklanabilir. Bireyler, girişimcilik ile ilgili eğitimler görmek ve bu eğitim için de uzun süre harcama eğilimindedirler. Ayrıca, veriler Türkiye’de bireylerin girişimci olmadan önce kurulu şirket veya kamu şirketleri gibi alanlarda çalışmayı tercih ettiklerini göstermektedir. (Esra Karadeniz, GEM – Entrepreneurship in Turkey 2010)

Türkiye’nin girişimcilik alanındaki değerlendirmesi yapıldığında gerekli alt yapı ve ekonomik çevrenin olduğu ancak girişimciliği etkileyen faktörlerde aksaklıklar olduğu görülmektedir.

Gerekli önlemler alındığında ve politikalar uygulandığında girişimciliğin artan trendinde önemli bir yükseliş gerçekleşecektir.

5. Sonuç ve Öneriler

Girişimcilik, iktisat literatüründe uzun süre arka planda kalan bir faktör olarak yer almaktaydı. Schumpeter ile gerektiği önemi kazanan girişimcilik, günümüzde özellikle iktisadi kalkınmanın ana faktörlerinden biri olarak görülmektedir. İktisadi kalkınmanın birinci koşulu olan üretim kapasitesini arttırmak için ülkeler diğer üretim faktörlerinden mümkün olduğunca faydalanmışlar ancak bu faktörlerin belirli bir kapasitesi olmasından dolayı günümüzde artık verimlilik, teknoloji ve girişimcilik ile bu sürecin desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle 4. Sanayi Devrimi ile birlikte girişimciliğin günümüzdeki ve gelecekteki öneminin anlaşılıp ön plana çıkması da hızlanacaktır.

İktisadi kalkınmada girişimciliğin rolü özellikle, yeni iş alanlarının ortaya çıkması sonucunda istihdam yaratılması, üretim kapasitesinin artması, milli gelire katkı şeklinde belirtilmektedir. Aynı zamanda ülkedeki bölgesel kalkınma farklılıklarının da azaltılmasında girişimcilik önemli bir rol oynayarak kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde devam etmesini sağlayacaktır.

Türkiye'deki girişimcilik potansiyeli ve girişimciliği etkileyen faktörler incelendiğinde önemli sonuçlar göze çarpmaktadır. Özellikle Türkiye'nin, girişimcilik kültürünün yerleşmesi açısından çok önemli olan genç nüfus potansiyelini gerektiği kadar girişimciliğe yönlendiremediği görülmektedir. GEM - The Global Entrepreneurship Monitor Global Report 2016 raporunda da belirtildiği gibi, çoğunlukla ülkelerde girişimcilik payı 25-34 yaş aralığında daha yüksektir. Türkiye'de genç nüfusa sahip bir ülke olarak, girişimcilik alanında bu demografik yapısının avantajlarını gerektiği şekilde kullanamamaktadır. Genel olarak gençler, eğitimlerini tamamladıktan sonra iş bulma baskısından dolayı, girişimciliğe adım atmadan önce özel veya kamu sektöründe çalışmaya yönelmektedirler. Ayrıca, yeni fikirleri olan girişimci bireyler de zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle son yıllarda üniversitelerde verilen girişimcilik eğitiminin artması, finansman desteklerinin artması ve melek

yatırımcılara sağlanacak vergi düzenlemeleri gibi uygulanan hükümet politikaları genç yaş grubunun daha aktif bir şekilde girişimci olmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018, Türkiye’de girişimciliğin önemli bir yeri olduğu ve bu potansiyelden yararlanmak için de ciddi bir çaba içerisinde olduğunun bir göstergesi olmakla birlikte uygulamaların ve izlenen politikaların, istatistiklerle de desteklendiği üzere, yeterli olmadığı görülmektedir. Özellikle iş kurma sürecinde eğitim eksikliği ve eğitime erişimi ile finansman desteği bulamaması aynı zamanda bürokrasi işlemleri girişimcilerin en fazla karşılaştığı sorunlardır. Hükümet gerekli teşvikleri, destekleri, düzenlemeleri sağlasa da söz konusu faktörlere erişim daha etkin bir biçimde gerçekleştirilmeli ve desteklerin artırılması gerekmektedir. Bu şekilde küçük işletmelerin sayısının hızlı bir artış trendi göstermesi kaçınılmazdır. Ancak, göz ardı edilmemesi gereken en önemli noktalardan bir tanesi de bu sürecin çok hızlı bir şekilde gerçekleşemeyeceği gerçeğidir. Çünkü bu noktada ülkedeki iş yapısı ile ilgili kültürde bir değişim söz konusudur ve bu durumun hem ekonomik hem de toplumsal kültüre yerleşmesi için, en azından bazı bölgelerde, zamana ihtiyaç duyulacaktır. Ayrıca, neredeyse tüm ülkelerde kadın ve erkek girişimci sayısının arasında bir fark söz konusu olsa da Türkiye’de bu fark çok ciddi bir seviyededir. Bu farkın kapanması için sadece girişimcilik kültüründe değil ülkedeki kadınların işgücüne katılması açısından da ciddi bir değişimin meydana gelmesi gerekmektedir. Bu süreç ne kadar hızlı şekilde ilerlerse ekonomiye yansımaları da o ölçüde hızlı gerçekleşecektir. Sonuç olarak, özellikle son on yılda iktisadi kalkınmada girişimciliğin önemi üzerinde özellikle durulduğu ve Türkiye’nin de ekonomi politikalarında girişimciliğin payını arttırmaya yönelik çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Bu çalışmalara devam edilmesi ve bireylerin teşviklere daha kolay ulaşması sağlandığı takdirde Türkiye’deki girişimci sayısında önemli bir artış kaydetmek mümkün olacaktır. Ancak bu doğrultuda hükümet politikalarında gerekli düzenlemelerin ivedikle yapılması gerekmektedir. Bu sayede Türkiye’de girişimciliğin payının artması ile iktisadi kalkınma hız kazanacak, bölgesel ekonomik farklar azalacak ve bu ekonomik alanlar dışında sosyal alanlarda da sürdürülebilirlik sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

Doğrudan Yararlanılan Eserler

- Aparicio, S., D. Urbano, and D. Audretsch. 2016. Institutional Factors, Opportunity Entrepreneurship and Economic Growth: Panel Data Evidence. *Technological Forecasting & Social Change* 102: 45-61.
- Barringer, B.R. and R.D. Ireland. 2016. *Entrepreneurship Successfully Launching New Ventures*. Fifth Edition. Pearson.
- Bozkurt, Ö.Ç., A. Kalkan, O. Koyuncu, ve A.M. Alparslan. 2012. Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi Sayı:15: 229-247*.
- Cantillon, Richard. ed. Thornton, Mark., translated. Saucier, Chantal. 2010. *An Essay on Economic Theory*. LvMI Mises Institute.
- Castano, M.S., M.T. Mendez, and M.A. Galindo. 2015. The Effect of Social, Cultural, and Economic Factors on Entrepreneurship. *Journal of Business Research* 68: 1496-1500.
- Demirel, E.T., N. Akbıyık. ed. Tikici, M. ve A. Aksoy. 2009. *Girişimcilik Kavramı ve Ortaya Çıkışı. Girişimcilik ve Küçük İşletmeler*.
- GEM - Global Entrepreneurship Monitor Global Report 2106/2017.
- Herington, M. 2017. *GEM – Global Entrepreneurship Monitor Policy Briefs 2017*.
- Işık, N., D. Gökteş, ve E.C. Kılınc. 2011. İktisadi Büyümede Girişimciliğin Rolü. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (6:1): 185-210*.
- Karadeniz, E. 2010. *Entrepreneurship in Turkey 2010. GEM – Global Entrepreneurship Monitor*.
- Mihanti, T., and K. Ojah. 2017. Entrepreneurship Orientation (EO): Measurement and Policy Implications of Entrepreneurship at the Macroeconomic Level. *Research Policy* 46: 724-739.
- OECD - All Entrepreneurship Indicators Data <http://www.oecd.org/gender/data/entrepreneurship/#d.en.387805> (Erişim: 05.06.2017).
- Paksoy, S., ve M.H. Aydoğdu. 2010. Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi: GAP-GİDEM Örnekleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (5:1): 113-134*.
- Priger, J. E., C. Bampoky, L.R. Blanco, and A. Liu. 2016. Economic Growth and the Optimal Level of Entrepreneurship. *World Development* Vol.82: 95-109.
- Scumpeter, J. A. 1954. *Capitalism, Socialism & Democracy*. Allen & Unwin.

- Toma, S. G., A.M. Grigore, and P. 2014. Marinescu. Economic Development and Entrepreneurship. *Procedia Economics and Finance* 8: 436-443.
- Topkaya, Ö. 2013. Tarihsel Süreçte Girişimcilik Teorisi: Girişimciliğin Ekonomik Büyüme ve İstihdam Boyutu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (8:1): 29-54.
- Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018.
- Urbano, D., and S. Aparicio. 2016. Entrepreneurship Capital Types and Economic Growth: International Evidence. *Technological Forecasting & Social Change* 102: 34-44.
- Yıldız, S., ve S. Alp. 2012. Girişimcilik Teorisi Çerçevesinde Kobilerin Ekonomiye Etkileri ve Rekabet Koşullarını Etkileyen Faktörler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (7:2): 29-49.
- Zsuzsanna, S.K., and E. Herman. 2012. Innovative Entrepreneurship for Economic Development in EU. *Procedia Economics and Finance* 3: 268-275.

Dolaylı Yararlanılan Eserler

- Marangoz, M. 2012. Girişimcilik. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Ripsas, Sven 1998. Towards an Interdisciplinary Theory of Entrepreneurship. *Small Business Economics*. Vol: 10. pp.103-115.